

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

“ชาวจีนโพ้นทะเล” เป็นชาวจีนอพยพเข้ามาจากชายฝั่งตะวันออกเฉียงใต้และภาคใต้ของ ประเทศจีน โดยส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกรรมกรและชาวนาและนำเอาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนที่ติดตัวมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเมื่อผ่านไปหลายชั่วอายุคนจึงเกิดการผสมกลมกลืนทาง ภาษาและวัฒนธรรมไทยจนกระทั่งมี “ชาวไทยเชื้อสายจีน” เพิ่มมากขึ้นในช่วงเวลาที่ชาวจีนโพ้นทะเล เข้ามาสู่ประเทศไทยได้เผยเอาพิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ตามถิ่นฐานบ้านเกิดของตนที่ถูกถ่ายทอด กันจากรุ่นสู่รุ่นมาด้วย พร้อมกันนี้ยังผสมผสานกับการนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายานลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื้อที่เน้นในเรื่องคุณธรรมความกตัญญูรู้คุณและสัจธรรมเคารพเช่นไหว้บรรพบุรุษรวมทั้งคำ สอนของเล่าจื้อซึ่งเน้นให้ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย รู้จักการถือสัน โดย รู้จักพอและปล่อยวางให้เป็นตาม ธรรมชาติทั้งนี้โดยพื้นฐานเชื่อว่าผู้ที่เป็นคนดีและอุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวมเมื่อจบชีวิตลงจะถูกยก ย่องให้กลายเป็นเซียนดังจะเห็นได้จากเทศกาลตรุษจีนสารทจีนหรือเทศกาลไหว้พระจันทร์เป็นต้น (ปรารธนา โกเมน.2533 : 36) ในประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับปัญญา เทพสิงห์ (2542 : 72) ซึ่งได้ให้ ข้อมูลไว้ว่า “ชาวจีนส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นในแนวทางการดำรงชีวิตอย่างบรรพบุรุษยึดถือคติความ เชื่อของตนอย่างเหนียวแน่นและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อ เกี่ยวกับความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับเพราะชาวจีนเชื่อว่าสิ่งนี้จะประทานความสุข ความเจริญและความโชคดีให้ได้”

นอกจากนี้มานพ ถนอมศรี (2530 : 58 -59) ได้กล่าวว่า “การที่ชาวจีนเป็นชาติที่ใส่ใจใน อดีตและยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนตลอดมาดังกล่าวศิลปวัฒนธรรมของจีนจึงกระจายกว้างในทุกถิ่นที่ คนจีนไปตั้งรกรากอยู่” สอดคล้องกับพรพรรณ จันทโรนานนท์ (2551 : 124-133) ซึ่งได้ตั้งข้อสังเกต อันเห็นได้จากศาสนสถานของชาวจีนมีอยู่ทั่วไปในแหล่งชุมชนที่มีชาวจีนอาศัยเช่นศาลเจ้า วัด และโรงเจเพื่อไว้เป็นสถานที่ประดิษฐานเทพเจ้าและประกอบพิธีตามประเพณีของบรรพชนจีน ตามระบบความเชื่อเดิมและประเพณีโบราณที่ยึดถืออย่างเคร่งครัด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความเชื่อความศรัทธาในศาสนาของชาวจีนปัจจุบันสะท้อนออกมาให้ เห็นชัดเจนทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมสัญลักษณ์รูปธรรมที่ปรากฏชัดเจนในทุกหนทุกแห่งที่มี ชาวจีนอาศัยอยู่คือการสร้างศาลเจ้าจีน ส่วนสิ่งที่เป็นนามธรรมและสามารถสะท้อนให้เห็นถึง แนวคิดความเชื่อของชาวจีนที่ยังคงผูกพันกับแนวคิดความเชื่อของบรรพบุรุษได้แก่ เทศกาลและ

การประกอบพิธีกรรมสำคัญซึ่งใช้สถานที่ในศาลเจ้าเป็นหลักจากประเด็นนี้ อุดลย์ รัตนมันเกษม (2551 : 11) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “วัดจีนและศาลเจ้าที่มีอยู่ในประเทศไทยได้ถ่ายทอดสภาพทางวัฒนธรรมจีนจากประเทศจีนสืบมาจนมีการผสมผสานให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น จากประเด็นดังกล่าวนี้เรื่องของพิธีกรรมที่ปรากฏในศาลเจ้าจึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษา”

จังหวัดตรังเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานานชนเชื้อชาติจีนที่เข้ามาอาศัยต่างเป็นชนที่มีชาติพันธุ์ต่างกัน เช่น จีนและ จีนฮกเกี้ยน และจีนแต้จิ๋ว เป็นต้น ต่อมาชาวจีนได้รับการเปลี่ยนสัญชาติจีนเป็นสัญชาติไทย จะเห็นได้ว่าปัจจุบันจังหวัดตรังมีชาวไทยเชื้อสายจีนถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพธุรกิจและอาชีพเกษตรกรรมชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดตรังต่างให้ความสำคัญกับเทศกาลและพิธีกรรมของตัวเองมาก และมีการสร้างศาสนสถานจีน คือ ศาลเจ้า ซึ่งจากการสำรวจพบว่าภายในจังหวัดตรังมีศาลเจ้าของชาวจีนต่างถิ่นภาษา ศาลเจ้าไม่เพียงทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจชาวไทยเชื้อสายจีนในแต่ละชาติพันธุ์ของจังหวัดเท่านั้นหากแต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ และความภาคภูมิใจของชาวจีนสืบต่อสายใยส่งไปยังชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นแล้วรุ่นเล่า นอกจากนี้จังหวัดตรังถูกคัดเลือกให้เป็นเมืองท่องเที่ยวตามโครงการ “เมืองต้องห้ามพลาด” ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยมีเทศกาลสำคัญอันเกิดจากศาลเจ้า คือ เทศกาลกินเจ ซึ่งเป็นเทศกาลที่ทำรายได้ด้านการท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดอย่างหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง เป็นเรื่องที่น่าสนใจ ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ความเหมือนหรือต่างกันในพิธีกรรมที่พบเห็นในศาลเจ้าของแต่ละชาติพันธุ์ การสืบสานพิธีกรรมท้องถิ่นสำคัญ ๆ เหล่านี้สู่รุ่นลูกหลาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง
2. เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง
3. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมของท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง
2. ทำให้ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างของพิธีกรรมในเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิ้งกระดาษของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง

3. ทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่นอันเนื่องมาจากศาลเจ้าในจังหวัดตรัง
4. เป็นการเพิ่มองค์ความรู้ในวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และประวัติศาสตร์สังคมท้องถิ่นภาคใต้
5. ผลจากการวิจัยจะนำไปสู่การอภิปรายทางวิชาการที่จะทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าด้านภาษาและวัฒนธรรมจีนในโอกาสต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง โดยเก็บข้อมูลจากศาลเจ้าเงินที่สำคัญ ในพื้นที่อำเภอเมืองตรังและอำเภอห้วยยอดจำนวน 4 แห่ง คือ ศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองตรัง ประกอบด้วย ศาลเจ้าท่ามกั้งเยี่ย ศาลเจ้ากิ้วอึ้งเอี๊ยะตรง ศาลเจ้าพ่อหมื่นราม และศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ในอำเภอห้วยยอด คือ ศาลเจ้ากิ้วอึ้งไต่เต่ห้วยยอด ด้วยเหตุผลดังนี้ ประการแรก เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะศึกษาข้อมูลให้ครบถ้วน จึงต้องจำกัดขอบเขตพื้นที่การศึกษาให้มีความแน่นอน และพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีประวัติการเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพของชาวจีนเป็นพื้นที่เริ่มแรกในจังหวัด ประการที่สอง ผู้วิจัยคัดเลือกศาลเจ้าจากประวัติการตั้งศาลเจ้า ระยะเวลาที่ได้มีการสร้างศาลเจ้า และความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนในท้องถิ่น ประการที่สาม ในการศึกษาครั้งนี้ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม จึงต้องสร้างความคุ้นเคยกับคนในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลในการศึกษา ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยเองเป็นคนในพื้นที่อยู่แล้ว ดังนั้นจึงน่าจะเป็นส่วนช่วยทำให้ได้รับความร่วมมือดียิ่งขึ้นและประการสุดท้าย คือ เนื่องจากศาลเจ้าเหล่านี้เป็นของชนเชื้อสายจีนในกลุ่มต่างภาษาและชาติพันธุ์ จึงเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาเพื่อให้เหมือนความเหมือนและแตกต่าง

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงินในจังหวัดตรัง 4 แห่ง โดยแยกประเด็นดังต่อไปนี้

- 1.1 ศาลเจ้าที่สำคัญในจังหวัดตรัง ประกอบด้วยเนื้อหาประวัติและการบริหารจัดการ
- 1.2 เทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าเงิน ได้แก่ การกินเจ และวันสารททึ่งกระจาด
- 1.3 อัตลักษณ์ของท้องถิ่นและการอนุรักษ์พิธีกรรมท้องถิ่น อันเนื่องมาจากศาลเจ้าเงิน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บอกข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้าคือ ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า จำนวน 12 คน ผู้ประกอบพิธีกรรม จำนวน 16 คน สาธุชนผู้มา เคารพสักการะเทพเจ้าในศาลเจ้าจำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบง่าย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศาลเจ้าจีน หมายถึง ศาสนสถานที่ชาวไทยเชื้อสายจีนใช้ประกอบพิธีกรรมในเทศกาลต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่
2. เทศกาล หมายถึง ประเพณีเพื่อทำบุญและการรื่นเริงในท้องถิ่นในที่นี้หมายถึงเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิ้งกระจาด
3. พิธีกรรม หมายถึง แบบอย่างและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนาในที่นี้หมายถึงพิธีกรรมที่ปรากฏในเทศกาลกินเจ และเทศกาลทิ้งกระจาด
4. อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดตรัง
5. โครงสร้างทางสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีแบบแผนในการปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน ในที่นี้หมายถึง โครงสร้างทางสังคมของชาวจีนในท้องถิ่นจังหวัดตรังที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเทศกาลและพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีนในจังหวัดตรัง ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพประสานกับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า ผู้ประกอบพิธีกรรม และสาธุชนผู้มาเคารพสักการะเทพเจ้า เป็นข้อมูลหลักด้วยการใช้เทคนิคในการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) การสนทนาแบบมีประสบการณ์ร่วม (Shared Experiences) รวมทั้งศึกษาจากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการวิจัย ติดต่อกับบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และเพื่อขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานรวบรวมข้อมูลภาคสนาม
2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามที่ศาลเจ้าในเขตพื้นที่อำเภอเมืองตรัง และอำเภอห้วยยอด รวมถึงสถานที่ของผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และบันทึกภาพประกอบ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

2.1 ติดต่อประสานงานไปยังผู้มีอำนาจและผู้รับผิดชอบในพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษา

2.2 สํารวจผู้บอกข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยกำหนดผู้บอกข้อมูลเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในศาลเจ้า ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลเจ้า เช่น ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ประจำศาลเจ้า ผู้ประกอบพิธีกรรม และสาธุชนผู้มาเคารพสักการะเทพเจ้า โดยเลือกตัวอย่างสุ่มแบบง่าย เป็นต้น

2.3 เมื่อเข้าสู่พื้นที่ชุมชน ผู้วิจัยจะแนะนำตัว และชี้แจงวัตถุประสงค์ต่อผู้มีอำนาจหรือผู้รับผิดชอบในชุมชน

2.4 ทำความรู้จักและสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูล จนสามารถพูดคุยและสอบถามเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัยได้

2.5 เตรียมเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้พร้อม เช่น กรอบคำถาม เครื่องบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพ

2.6 เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ตามประเด็นที่กำหนด และประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวกรอบคำถาม รวมทั้งใช้การสังเกต ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) การสนทนาแบบมีประสบการณ์ร่วม (Shared Experiences) กับผู้ให้ข้อมูล สังเกตพิธีกรรมสำคัญของศาลเจ้าจีน รวมถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏ เช่น ด้านความเป็นเงินของคนในสังคม ด้านการแต่งกาย และด้านสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือนรวมทั้งเก็บบันทึกภาพและรวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ในการเข้าพื้นที่แต่ละแห่งอาจใช้ระยะเวลาและความถี่ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของข้อมูลที่เก็บรวบรวม

3. ขั้นตอนจัดทำข้อมูล

3.1 นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการออกภาคสนามมาถอดความจากแถบบันทึกเสียง โดยการสรุปสาระสำคัญพร้อมตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่

3.2 นำข้อมูลที่ได้ตรวจสอบแล้วมาศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะศึกษา

3.3 หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล หรือกับผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่งตามแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าข้อสรุปถูกต้อง

3.4 สรุปและรายงานผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์โดยใช้ภาพประกอบบางตอน

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับประเด็นที่จะศึกษา ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

1. ประเด็นเกี่ยวกับเทศกาลและพิธีกรรม
2. ประเด็นเกี่ยวกับศาลเจ้าจีน
3. ประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม / พิธีกรรมท้องถิ่น
4. ประเด็นเกี่ยวกับชาวจีนและสภาพทั่วไปของจังหวัดตรัง

1. ประเด็นเกี่ยวกับเทศกาลและพิธีกรรม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของพิธีกรรมไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตสถาน (2556 : 835) ได้ให้ความหมายของพิธีกรรมไว้ว่า การบูชา, แบบอย่างหรือแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติทางศาสนา

สนิท สมัครการ (2549 : 53) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พิธีกรรม คือ พฤติกรรมที่แสดงการคารวะบวงสรวงต่าง ๆ เพื่อเปิดทางไปสู่ความศักดิ์สิทธิ์ หรือเพื่อที่จะสร้างพลังอำนาจตามที่ต้องการให้เกิดมีขึ้น”

กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง (2548 : 38) ได้กล่าวว่า “พิธีกรรม (Ritual) คือ การกระทำที่เป็นสัญลักษณ์ มีพิธีการและจังหวะ ซึ่งใช้ซ้ำแล้วซ้ำอีกในโอกาสที่มีพิธีเฉลิมฉลอง และเป็นรูปแบบของพฤติกรรมที่สร้างขึ้น เพื่อแสดงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นวิธีการสำหรับชุมนุมสาวกผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ”

สุเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 1) กล่าวว่า “พิธีกรรม” คือ การกระทำที่คนเราสมมุติขึ้นเป็นขั้นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

กิ่งแก้ว อัครถาวร (2527 : 1-3) ได้สรุปถึงพิธีกรรมว่า “เป็นวิธีการที่จะทำนำไปสู่เป้าหมาย มีคุณสมบัติสำคัญคือเป็นเรื่องจิตใจและการใช้สัญลักษณ์ จำแนกพิธีกรรมของหมู่คณะเป็น 3 ประเภท คือพิธีกรรมตามปฏิทิน เช่น พระราชพิธีสิบสองเดือน พิธีในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เช่น การตั้งครุฑ แต่งงาน ดาย และพิธีรักษาโรค เป็นต้น”

ประมวล คิดคินสัน (2521 : 137-183) ได้กล่าวว่า “พิธีกรรมคือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการรวมกลุ่มของจิตใจอันเป็นความสัมพันธ์ยิ่งของมนุษย์”

ทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวสรุปได้ว่า พิธีกรรม หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นความเชื่อ โดยมีขั้นตอนปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อให้เป็นสื่อที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามความต้องการของผู้ประกอบพิธีกรรม

นอกจากนี้ เกลิมรัฐ ขนอม ศึกษาเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจ้าแม่กวนอิมของชาวไทยเชื้อสายจีน ในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” (2544) สรุปความด้านความเชื่อพิธีกรรมว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ต้องต่อสู้กับธรรมชาติเพื่อเอาชีวิตรอด ธรรมชาติมีอิทธิพลทำให้มนุษย์มีความหวาดกลัว สงสัยอยากรู้ความจริง แต่มนุษย์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติอย่างแท้จริง ทำให้มีความเชื่อว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาตินั้น เป็นเพราะมีอำนาจลึกลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้เกิดขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงคิดหาวิธีการที่จะทำให้ได้รับความปลอดภัยโดยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เพื่อจะให้อำนาจเหล่านั้นเมตตาปราณีแล้วประกอบพิธีกรรมเพื่อแสดงความกตัญญูทดแทน เมื่อได้รับประโยชน์จากอำนาจเหล่านั้น

ประเภทของพิธีกรรม

ปราณี วงษ์เทศ (2530 : 242-252) ได้แบ่งพิธีกรรมเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. พิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินในสังคมเกษตรกรรม การทำมาหากินอันเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะมนุษย์ยังต้องพึ่งพาผลผลิตของธรรมชาติและปรากฏการณ์ตามธรรมชาติอันเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินที่สำคัญได้แก่ พิธีกรรมในการทำนา พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินจะมีอยู่เกือบตลอดปี

2. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ในเวลาชั่วชีวิตของคนตั้งแต่เกิดไปจนกระทั่งตาย จะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตอยู่ตลอด เมื่อแรกเกิดก็มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กที่เกิดมานั้นจะมีชีวิตรอด พอเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็ต้องเข้าสู่พิธีแต่งงาน และในที่สุดก็ถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตนี้มีบทบาททางสังคมในการย้ำความเป็นสมาชิกของกลุ่มญาติและรักษาความสัมพันธ์ของผู้คนในครัวเรือน

3. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชนหรือสังคมหรือประเทศ เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะมาร่วมงานได้หมด เช่น พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น พิธีกรรมนี้จะทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนหรือสังคมหรือประเทศนั้น ๆ มีความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกัน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2528 : 189-190) ก็ได้แบ่งพิธีกรรมเป็นแค่เพียง 2 ประเภท คือ

1. พิธีกรรมส่วนรวม ปฏิบัติกันทั่วประเทศ ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมช่วงสำคัญของชีวิต

2. พิธีกรรมจำเพาะถิ่น ปฏิบัติกันเฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เป็นเอกลักษณ์ทางสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ อันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน พิธีกรรมจำเพาะถิ่น เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกษตร พิธีกรรมทางพุทธศาสนา พิธีกรรมเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

จากทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า พิธีกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พิธีกรรมส่วนรวมซึ่งปฏิบัติกันทั่วประเทศ และพิธีกรรมเฉพาะถิ่นซึ่งมักปฏิบัติกันในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ

ประโยชน์ของพิธีกรรม

ประมวล คิคคินสัน (2521 : 137-146) กล่าวถึงประโยชน์ของพิธีกรรม อันสรุปได้ดังนี้

1. พิธีกรรมทำให้มนุษย์อยู่รอด มนุษย์แสวงหาอาหารเพื่อหล่อเลี้ยง คนรุ่นก่อนได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่พบนั้นให้แก่คนรุ่นหลัง โดยอาศัยทำทางและคำพูดเป็นสื่อความหมาย การปฏิบัติตามความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนทำให้มนุษย์อยู่รอด
2. พิธีกรรมเป็นเครื่องรวมจิตใจ ความตระหนักว่าเรามีบรรพบุรุษร่วมกัน ก่อให้เกิดความสามัคคี ทำให้มนุษย์ร่วมกันเป็นปึกแผ่น
3. พิธีกรรมแสดงความผูกพันทางเศรษฐกิจ ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างต้องปฏิบัติกันอย่างมีอ้อยที่อ้อยอาศัยกัน ระวังรักษาน้ำใจกัน การแลกเปลี่ยนสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องกระทำอย่างละมุนละม่อม เช่นการสว่ขอ การไหว้ครู เป็นต้น

ผาสุก มุทเมธา (2535 : 5) กล่าวถึงประโยชน์ของพิธีกรรม ซึ่งสรุปได้ว่าพิธีกรรมต่าง ๆ มีคุณค่าต่อชีวิต ต่อสังคม ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นศูนย์รวมของการดำรงชีวิต มีการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความรัก ความภาคภูมิใจ ความผูกพันต่อท้องถิ่น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสนุกสนานในหมู่ญาติพี่น้องและเพื่อนฝูง และสุเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 40) ได้กล่าวว่า “พิธีกรรมเป็นเสมือนกระพี้ของต้นไม้ ทำหน้าที่ป้องกันและหล่อเลี้ยงแก่นภายใน พิธีกรรมจึงมีความสำคัญในแง่ที่ห่อหุ้มแก่นแท้ของศาสนา” สอดคล้องกับกิ่งแก้ว อัดดากร (2527 : 2) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของพิธีกรรมว่า “พิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมที่คนในสังคมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ เมื่อประกอบพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งไปแล้ว ผู้ทำพิธีนั้นย่อมมีความสบายใจและมีความหวังในชีวิต เพราะเชื่อว่าพิธีกรรมต้องนำไปสู่ผลที่คาดหวังไว้”

ชลอ บุญช่วย ศึกษาเรื่อง “ความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา” (2532) งานวิจัยนี้อธิบายว่าความคิด ความเชื่อ และพิธีกรรม

ของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสงขลานั้นถูกส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นและแสดงออกผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนยึดถือปฏิบัติ

อรรถพล สาครีย์ ศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ชาวจีนกับผู้ปกครอง ความเชื่อ พิธีกรรม ในศาลเจ้าจีน จังหวัดเชียงใหม่” (2542) งานชิ้นนี้ได้อธิบายความสัมพันธ์ของชาวจีนกับผู้ปกครองผ่านพิธีกรรมในศาลเจ้า ศาลเจ้าจีนที่เปลี่ยนเป็นศาลเจ้าหลวง ที่แสดงให้เห็นว่าชาวจีนพยายามแสดงความจงรักภักดี จากการฟังพระบรมโฑธิสมภาร ความเชื่อ พิธีกรรมเป็นสิ่งที่น่าสนใจของศาลเจ้าจีนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการเพิ่มคุณค่าทางการศึกษาความหลากหลายวัฒนธรรมในประเทศไทยที่พบได้

สรุปได้ว่าประโยชน์ของพิธีกรรมทำให้นุชช้อยู่รอด เป็นเครื่องรวมจิตใจ ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เป็นหลักประกันความมั่นคงทางจิตใจ เป็นศูนย์กลางของการดำเนินชีวิต สร้างความภาคภูมิใจต่อท้องถิ่น ก่อให้เกิดความสนุกสนานในหมู่เครือญาติ ทำหน้าที่ห่อหุ้มแก่นแท้ของศาสนา นับว่าพิธีกรรมมีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมอย่างมาก

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่คนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทำให้เกิดความสบายใจ ทำให้เกิดความหวังในชีวิต เพราะพิธีกรรมสามารถทำให้ไปสู่ผลที่ผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นคาดหวังไว้ คนสมัยก่อนมีความรู้ ความเข้าใจปรากฏการณ์น้อยมาก โดยถือว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ลึกลับ มีอันตรายและน่ากลัว ความกลัวก่อให้เกิดความเชื่อ เกิดศาสนา และเกิดพิธีกรรมขึ้น การประกอบพิธีกรรมจะทำให้ความกลัวนั้นลดหายไป

2. ประเด็นเกี่ยวกับศาลเจ้าจีน

ชาวจีนที่อพยพมาจากประเทศจีน ซึ่งโดยส่วนใหญ่อพยพมาจากมณฑลกว่างตุ้ง สกเกี้ยน และไหหลำ เป็นผู้ที่มีความยึดมั่นในประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด เมื่อพวกเขาอพยพเข้ามาในประเทศไทยก็มักจะสร้างศาสนสถานไว้เพื่อประดิษฐานเทพเจ้า ก่อปรกบใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อของตนเอง ดังนั้นจึงมักพบว่าทุกแห่งที่มีคนจีนอาศัยอยู่เป็นชุมชนย่อมมีศาสนสถานของคนจีนอยู่เสมอ และศาลเจ้าก็เป็นศาสนสถานประเภทหนึ่งที่ชาวจีนถือเป็นสถานที่สักการะบูชา มีนักวิชาการได้ศึกษาศาลเจ้า ดังนี้

รัฐพล ศรีวิลาส ศึกษาเรื่อง “ศาลเจ้าจีนบนแผ่นดินสยาม ศรัทธา-ความเชื่อของลูกจีนโพ้นทะเล” (2553) งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการทำความเข้าใจความเชื่อที่กลายเป็นศาลเจ้า ศาลเจ้าในแต่ละกลุ่มภาษา วิถีชีวิตชาวจีนโพ้นทะเล เทพเจ้าในศาลเจ้า ศิลปกรรมในศาลเจ้า และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในศาลเจ้า โดยศาลเจ้ากลายเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และสถานที่พบปะของชาวจีนในปัจจุบัน

พฐ (นามแฝง) เขียนเรื่อง “ศาลเจ้า มรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน” (2541) ซึ่งให้เห็นว่าศาลเจ้าจีนเป็นสิ่งที่อยู่คู่ชาวจีนมานานแล้ว ดังนั้นจึงไม่แปลกที่สามารถพบเห็นศาลเจ้าอยู่ทั่วไปในถิ่นที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ การสร้างศาลเจ้าแต่เดิมนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่ออัญเชิญเทพเจ้าที่คนเลื่อมใสศรัทธามาสิงสถิตเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

สมปอง ยอดมณี ศึกษาเรื่อง “คตินิยมการก่อสร้างที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมจีนในเขตอำเภอ เมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” (2535) ซึ่งให้เห็นการก่อสร้างสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อทางศาสนาของกลุ่มชนชาวจีนว่าก็เป็นเพียงศาสนสถานในระดับศาลเจ้าเท่านั้น ยังไม่ปรากฏการก่อสร้างศาสนสถานในระดับที่มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่แต่อย่างใด โดยมีสาเหตุ 3 ประการ คือ ประการแรก ก่อนที่ชาวจีนจะหันมาเคารพนับถือหลักของนักปราชญ์คนสำคัญ เช่น เล่าจื๊อหรือเม้งจื๊อ ตลอดจนยอมรับเอาพุทธศาสนาลัทธิมหายานมาเป็นศาสนาประจำชาติ และเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้น ชาวจีนมีความเชื่อมั่น และศรัทธานับถือในเรื่องของวิญญาณและเทพเจ้าในลักษณะต่าง ๆ มาก่อน แม้ในระยะต่อมา เมื่อยอมรับเอาศาสนาพุทธและหลักปฏิบัติของนักปราชญ์ต่าง ๆ เข้ามาใช้แล้วก็ตาม ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังคงมีความเหนียวแน่น เมื่อชาวจีนอพยพไปอยู่ที่ใดก็มีการก่อสร้างสถานที่สำหรับสถิตดวงวิญญาณ และประดิษฐานเทพเจ้าที่ตนเคารพบูชาจีนที่นั่น ในรูปของศาลเจ้าด้วย ประการที่สอง เมื่อมีการย้ายเมืองสงขลาจากฝั่งหัวเขาแดงมายังบริเวณที่ตั้งในปัจจุบัน ภายในเขตตัวเมืองสงขลาทั้งภายนอกและภายในกำแพงเมือง จะมีวัดพระพุทธศาสนาตั้งเรียงรายอยู่โดยรอบชุมชนชาวจีนหลายวัด ซึ่งวัดเหล่านี้ชาวจีนในสงขลาสามารถใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้โดยสะดวก ประการที่สาม ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในระยะแรกต่างเข้ามารวมกลุ่มกันตามภาษาของตน

ขรรค์ชัย อภิสุภาพ (2547 : 41) กล่าวถึงรูปแบบของศาลเจ้าจีนในประเทศไทยว่าได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมแบบโบราณของจีนที่สืบต่อ ๆ กันมา โดยคำนึงถึงคุณค่าด้านการใช้สอยและศิลปะที่มีความสวยงาม โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ประเภทสวนหรือบ้าน ซึ่งแบ่งได้ตามขนาดเป็น 1 ชั้น 1 ลานบ้าน 1 วิหาร หรือ 2 ลานบ้าน 2 วิหาร หรือ 3 ลานบ้าน 3 วิหาร แบบนี้พัฒนามาจากบ้านที่เรียกว่า ซื่อเหอเอวี่ยน หมายถึงห้องที่ปิดมุม 4 ด้าน

2. ประเภทวิหารหรือพระราชวัง รูปแบบการก่อสร้างจะเป็นอาคารใหญ่ ซึ่งคล้ายกับพระราชวัง อาจจะมีการประยุกต์ หรือเสริมส่วนต่าง ๆ เช่นความสูงเพื่อความสง่าสวยงามแบบวิหาร ศาลเจ้าจีนส่วนใหญ่จะมีหลังคาที่ใหญ่ปูด้วยกระเบื้องเคลือบสี ดูแล้วเคร่งขรึม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานศิลปะไปบ้าง แต่ก็หลักไม่พ้นรูปแบบต่าง ๆ คือ มีชายหลังคา ยก

สูงขึ้นไป หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีทำให้ดูสวยงามมากเมื่อต้องแสงอาทิตย์ และตัวอาคารจะประดับด้วยภาพวาดลวดลาย และมีมังกรทองพันรอบเสา ซึ่งเป็นงานศิลปะที่งดงาม

ด้วน ลี เซิง และบุญยั้ง ไร่สุขศิริ (2543 : 246-254) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงสาเหตุของการสร้างศาลเจ้า ความสำคัญในด้านต่าง ๆ และรูปแบบของศาลเจ้าโดยสรุปได้ดังนี้

1. สร้างศาลเจ้าเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ เนื่องจากการเดินทางออกต่างประเทศของชาวจีนในสมัยก่อนได้รับความลำบาก อย่างเช่นการเดินทางในแม่น้ำหมิ่นเจียว ซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่เต็มไปด้วยอันตราย มีหาดถึง 9 หาด ที่เป็นอันตรายที่สุดสำหรับการเดินเรือ และแม่น้ำในมณฑลเสฉวนมีกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก ก่อนที่จะเริ่มเดินเรือ ผู้คุมเรือในแม่น้ำสองสายนี้จะต้องเตรียมข้าวของ เช่น ไข่เทพเจ้าแห่งนี้ก่อน เรียกว่า เทพผู้ทำคลื่นสงบ โดยทั่วไปด้านหลังเรือมักจะมีแท่นบูชาเทพธิดาเทียวโหว ซึ่งชาวจีนนับถือกันว่าเป็นเทพธิดาแห่งมหาสมุทร ส่วนผู้โดยสารนั้นก่อนจะลงเรือก็มัก จะอัญเชิญองค์เทพที่ตนกราบไหว้ที่บ้าน หรือห่อเอาจี้รูปจากกระถางรูปที่แท่นบูชาในบ้านติดตัวมาด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องรางป้องกันอันตราย เมื่อผ่านการเดินทางมาสู่จุดหมายอย่างปลอดภัย จึงคิดว่าเทพเจ้าเป็นผู้ปกป้องตน ดังนั้นด้วยความสำนึกในบุญคุณของเทพเจ้า จึงทำให้พวกเขาสร้างศาลเจ้าขึ้นเพื่อประดิษฐานรูปเคารพนั้น เช่น ศาลเจ้าเจี่ยเทพธิดาของชาวจีนและ เป็นต้น

2. สร้างศาลเจ้าตามความเชื่อ และประเพณีสืบต่อกันมาแต่โบราณ ในความเชื่อของชาวจีนศาลเจ้านอกจากจะเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องในงานฉลองเทพเจ้า หรืองานสารทประจำปี ศาลเจ้ามีความสำคัญต่อแบบแผนในการดำรงชีวิตของพวกเขามาก ดังนั้นแม้การตั้งชื่อศาลเจ้าก็ยังคงตั้งชื่อตามศาลเจ้าในหมู่บ้านของตนเองที่ประเทศจีน เช่น ศาลเจ้าซาซัวก็อ้วงของหมู่บ้านซ่งลิ้มโจ้วของชาวแต้จิ๋ว เป็นต้น

3. สร้างศาลเจ้าเพื่อเป็นศาลเจ้าประจำตระกูล การสร้างศาลประจำตระกูลนี้มีมาแต่โบราณ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นที่กราบไหว้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว พระมหากษัตริย์ก็มีศาลเจ้าประจำราชวงศ์เช่นกัน เรียกว่าไต้เมี่ยว ในกรุงเทพมหานครก็มีศาลเจ้าแซ่ซิมของชาวจีนฮกเกี้ยน ตระกูลแซ่ซิม เป็นต้น

4. สร้างศาลเจ้าขึ้นตามความนิยม หากสังเกตให้ดีเราจะเห็นว่า ตลาดเกือบแทบทุกแห่งที่มีชุมชนชาวจีนอาศัยอยู่ จะต้องมีศาลเจ้าประจำตลาด โดยทั่วไปศาลเจ้าชนิดนี้มักเป็นศาลเจ้า ๆ และเทพที่ประดิษฐานเป็นประธานในศาลก็มักเป็นเทพปุ่นเต้ากวง แต่บางศาลก็มีเทพธิดาเทียวโหว

5. สร้างศาลเจ้าเพื่อแก้บน การดำรงชีพของชาวจีนในเมืองไทยไม่ว่าจะเป็นงานธุรกิจหรือการทำงานอื่น ๆ ต่างก็สับสนวุ่นวาย และเต็มไปด้วยการแก่งแย่ง ทุกคนต้องต่อสู้เพื่อตนเอง พวกที่อ่อนแอก็ต้องหาสิ่งสนับสนุนทางใจ ดังนั้นการบนบานศาลกล่าว จึงดูเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อ

ได้สมปรารถนาแล้ว จึงได้มีการเก็บ ชาวจีนนักธุรกิจบางคนถึงกับเก็บด้วยการสร้างศาลเจ้า ถวายเทพ

6. สร้างศาลเจ้าเพื่อการค้า ผู้ที่ไปเคารพกราบไหว้ในศาลด้วยจิตใจอันศรัทธานั้นมักทำให้จิตใจสบาย มีที่พึ่งส่วนของศาลก็ได้อาศัยการขายรูปเทียน และทำบุญ นำมาปรับปรุงศาลเจ้าให้ดีขึ้น ชาวจีนที่เข้ามากราบไหว้ในศาลเจ้าเป็นชาวจีนต่างกลุ่มต่างภาษา มีความเชื่อมั่นในรูปเคารพแตกต่างกันไป เจ้าของศาลส่วนใหญ่ต้องการจะให้ผู้มาทำบุญมากขึ้น จึงเพิ่มรูปเคารพให้มากขึ้น ตามความประสงค์ของผู้มากราบไหว้ ปรากฏการณ์นี้มีให้เห็นทั่วไป

7. สร้างศาลเจ้าด้วยความศรัทธาในความศักดิ์สิทธิ์ ศาลเจ้าชนิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพโดยผ่านทางคนทรง ปกติจะเริ่มจากแทนบูชา และรูปเคารพที่บ้าน ต่อมาเทพแสดงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ให้ผู้ที่มากราบไหว้พบเห็นมากขึ้น จนทำให้เกิดความเชื่อศรัทธาถึงกับบริจาคที่ดินและทรัพย์สินให้ก่อตั้งศาลเจ้าขึ้น

จากสาเหตุของการสร้างศาลเจ้าข้างต้น ทำให้เห็นว่าศาลเจ้ามีความสำคัญต่อชาวจีนในประเทศไทยมาก เนื่องจากมีความยึดมั่นในความเชื่อดั้งเดิม ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นงานฉลอง หรืองานบูชาเทพประจำปีตามประเพณี ชาวจีนก็มักจะไปชุมนุมกันที่ศาลเจ้า ส่งผลให้ศาลเจ้ามีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขายิ่งขึ้น ในปีหนึ่ง ๆ ศาลเจ้าจะมีการจัดงานหลายครั้งแตกต่างกันออกไป อาทิ วันสารทหั่งกระเจาด วันเกิดและฉลองตอบแทนบุญคุณเทพ วันฉลองวันเกิดเทพผู้เป็นประธานของศาลเจ้า วันฉลองวันเกิดเทพชั้นรองในศาล วันเทศกาลกินเจ วันฉลองวันสร้างศาล วันระลึกถึงวันตายของเทพผู้เป็นองค์ประธานของศาลเจ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ในด้านสังคมและการศึกษา ศาลเจ้ายังเป็นสถานที่สำคัญอีกสถานที่หนึ่ง เมื่อครั้งที่ชาวจีนอพยพเข้ามาเมืองไทยจำนวนมาก ลัทธิรักษาดินได้แพร่กระจายจากเมืองจีนเข้าสู่เมืองไทย ศาลเจ้าก็กลายเป็นแหล่งชุมชนของสมาคมลับของชาวจีนกลุ่มภาษาต่าง ๆ ต่อมาชาวจีนคำนึงถึงการศึกษาของบุตรหลานตน ก็เริ่มก่อตั้งโรงเรียนขึ้นโดยอาศัยศาลเจ้าเป็นผู้อุปถัมภ์

ขรรค์ชัย อภิสุภาพ (2547 : 42) กล่าวว่า ศาลเจ้าในปัจจุบันมิได้มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนมากเหมือนเมื่อก่อน หากยังเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวจีนทุกภาษาเข้าไปกราบไหว้ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น บางแห่งก็มีการตั้งเป็นสมาคมฌาปนกิจ เพื่อช่วยเหลือชาวจีนยากจนในเขตนั้น ๆ ด้วย ศาลเจ้านอกจากจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเทพเจ้าเพื่อบันดาลให้มีชีวิตอยู่อย่างผาสุกสงบสุขแล้วยังเป็นสถานที่ผูกพันทางสังคมของชาวจีนด้วย พร้อมทั้งเป็นองค์กรการกุศลและสังคมสงเคราะห์ของชาวจีนเพื่อช่วยเหลือคนยากจนและผู้ประสบภัยต่าง ๆ

3. ประเด็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม / พิธีกรรมท้องถิ่น

งานวิจัยเรื่อง “แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ต” โดย ฤดี ภูมิภูถาวร และปิยา ช่อผล (2530) มีเนื้อหาเพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจของชาวภูเก็ตที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและทราบแนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ต โดยผลจากการศึกษาคือ แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวภูเก็ตนั้นแบ่งออกเป็น 4 ด้าน โดยปรากฏ ผลเฉลี่ยรวมในแต่ละด้านคือ ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านวัตถุ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมด้านจิตใจ อยู่ในระดับน้อย แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านวัตถุอยู่ในระดับปานกลาง และ แนวคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านจิตใจ อยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยเรื่อง “มรดกวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในภาคใต้ : ศึกษากรณีบ้านเรือน” โดย วสันต์ ชีวะสาธน์ (2544) อธิบายถึงการตั้งถิ่นฐานและมิติทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนในภาคใต้ ซึ่งจะนำไปสู่การวิจัยบ้านเรือนของชาวจีน และลักษณะทางกายภาพบ้านเรือนของชาวจีน ทั้งภายนอกและภายในที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและประวัติศาสตร์ในภาคใต้ของประเทศไทย ตลอดจนทั้งการอนุรักษ์ให้คงอยู่ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในภาคใต้ ได้มีการอนุรักษ์การปลูกสร้างบ้านเรือนเพื่ออยู่อาศัยและประกอบธุรกิจการค้ากระจายไปทั่วทั้งในชนบทและในเมือง บ้านเรือนเหล่านี้มีการสร้างตามแบบประเพณีนิยมอย่างไรในประเทศ มีทั้งเรือนเดี่ยว เรือนแถว เพื่ออยู่อาศัยและประกอบธุรกิจการค้า เรือนคหบดีและได้มีการนำวิทยาการการก่อสร้าง รูปแบบเรือนของชาวตะวันตกมาใช้ในการก่อสร้างก่อให้เกิดเรือนรูปแบบใหม่แพร่กระจายไปทั่วภาคใต้ สำหรับการจัดวางผังเรือน ประโยชน์ใช้สอย โครงสร้างการใช้วัสดุ เทคนิควิธีการก่อสร้าง และการตกแต่งเรือนของชาวจีนในภาคใต้ ล้วนเป็นแบบประเพณีนิยมของจีน ต่อมาการก่อสร้างบ้านเรือนได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก รูปแบบของเรือนจึงเปลี่ยนแปลงไป แต่ในส่วนรายละเอียดอื่น ๆ ก็ยังคงไว้แบบจีนเช่นเดิม

งานวิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกจิวในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกจิว ตำบลนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช” (2553) โดย ปิยชาติ สิงคี และสิริธร ถาวรวงศา เป็นงานที่ศึกษาประวัติศาสตร์ การอพยพ การตั้งถิ่นฐาน วิถีชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ของชาวจีนฮกจิว ตำบลนาบอน และได้ค้นพบวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่แตกต่าง เช่น งานเทศกาลท้องถิ่น และวัฒนธรรมอาหาร

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายวัฒนธรรมและชุมชนในการบริหารจัดการวัฒนธรรม : กรณีศึกษาประเพณีรับเทียนดาในตำบลดีหลวง อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา” โดย วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา (2551) ซึ่งให้เห็นถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของสำนักงานวัฒนธรรม

จังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัดและชุมชน ในการบริหารจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น และแนวทางในการบริหารจัดการประเพณีรับเทียนดา สำหรับสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีการส่งเสริมและสร้างความสามัคคี การประสานความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน การรวมและอนุรักษ์ ศิลปะการแสดง และการละเล่นพื้นบ้าน การให้ความบันเทิง การให้ความสุข/สนุกสนาน การให้ความรู้ การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น การทบทวนชีวิต การสร้างจิตสำนึกร่วมในความเป็นพวกเดียวกันของคนในชุมชน การช่วยรักษาแนวปฏิบัติของท้องถิ่น การส่งเสริมศาสนา และรักษาบรรทัดฐานทางสังคม การส่งเสริมให้คนกระทำความดี และการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของคนในชุมชน

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศาลเจ้าจีน ใน การพัฒนาเมืองและชุมชน ภูเก็ต” โดย พงศ์สวัสดิ์ สระวาสี (2539) พบว่าศาลเจ้าในประเทศไทย มีจำนวน 651 แห่ง อยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทย ศาลเจ้าสร้างมาจากความศรัทธาในลัทธิเต๋าและความเชื่อพื้นบ้าน สาเหตุของการสร้างศาล ได้แก่ เป็นที่พึ่งทางใจ สร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา เป็นศาลประจำตระกูล เพื่อแก้บน สร้างตามความนิยม สร้างเพื่อการค้า และสร้างด้วยความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสำคัญของศาลเจ้า ได้แก่ เป็นศูนย์กลางของชุมชนทางด้านศาสนา ความสำคัญด้านสังคม การศึกษา ด้านการบันเทิง เป็นต้น ปัญหาที่พบที่เกิดจากตัวศาลเจ้ามีสาเหตุมาจากตัวศาลเจ้า สภาพทางกายภาพ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแนวนโยบายของรัฐ การขาดแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจน เป็นต้น

รตพร ปัทมเจริญ (2544) ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของศาลเจ้าจีนในการธำรงอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ : ศึกษากรณีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม สรุปว่าถึงแม้ชาวจีนจะมีการผสมกลมกลืนกับคนไทยผ่านการสมรส และการกลืนกลายทางวัฒนธรรม แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนก็ พยายามจะรื้อฟื้น และธำรงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านการทางบทบาทและ หน้าที่ของศาลเจ้าจีน สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นจีน ในการดำเนินบทบาทภายใต้ศาล เจ้าที่ชัดเจน ได้แก่ ภาษาจีน และความเชื่อทางด้านศาสนา สำหรับกลุ่มชาวจีนในอำเภอเมือง นครปฐม ศาลเจ้า ปูนเกล้าฯ มีบทบาทอย่างมากในการรื้อฟื้น และสืบทอดภาษาจีน และความเชื่อ ทางศาสนาแบบจีน รวมทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกความเป็นจีนของลูกหลานที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีน

4. ประเด็นเกี่ยวกับชาวจีนและสภาพทั่วไปของจังหวัดตรัง

ในประเด็นของชาวจีนได้มีนักวิชาการที่ได้ทำการศึกษาวิจัย พร้อมทั้งได้สรุปสาระสำคัญต่าง ๆ ไว้ ดังเห็นได้ดังต่อไปนี้

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ ศึกษาเรื่อง “ชาวแต้จิ๋วในประเทศไทยและในภูมิภาคอาเซียน เดิมที่เฉาซัน” (2534) แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนได้เริ่มอพยพและเข้ามาพำนักในประเทศไทยตั้งแต่

สมัยราชวงศ์หยวนของจีน หรือสมัยสุโขทัยในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 13 ดังปรากฏว่าได้มีการส่งคณะทูตจากจีนมายังราชสำนักแห่งอาณาจักรสุโขทัย และมีการส่งคณะทูตไทยไปยังปักกิ่งเช่นกัน ชาวจีนที่อพยพเข้ามาในระยะแรกส่วนใหญ่มาจากทางตอนใต้ของจีน จำแนกชาวจีนอพยพจากกลุ่มภาษาและภูมิภาคต่าง ๆ ได้ดังนี้ กลุ่มจีนแต้จิ๋ว มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของมณฑลกวางตุ้ง กลุ่มจีนฮกเกี้ยน มาจากตอนใต้ของมณฑลฝูเจี้ยน กลุ่มจีนไหหลำ มาจากตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะไหหลำ กลุ่มจีนกวางตุ้ง มาจากตอนกลางของมณฑลกวางตุ้ง และกลุ่มจีนแคะ มาจากตอนเหนือของมณฑลกวางตุ้ง โดยยังได้สรุปพื้นที่ที่ชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยว่า ในสมัยอยุธยาส่วนใหญ่เป็นจีนฮกเกี้ยน มักมีอาชีพรับราชการ แต่หลังสมัยอยุธยาจีนแต้จิ๋วอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมาก จีนฮกเกี้ยนมีเป็นจำนวนมากทางภาคใต้ของไทย ในจังหวัดภูเก็ต ปัตตานี สงขลา ตรัง และระนอง ส่วนชาวแต้จิ๋วตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่เมืองต่าง ๆ ในอ่าวไทยภาคตะวันออก เช่น จังหวัดตราด จันทบุรี ชลบุรี และฉะเชิงเทรา

งานของกวาดล ทรงประเสริฐ เรื่อง “ทุนจีนปักกิ่งใต้” (2546) และ “ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่” (2546) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงภาพการอพยพโยกย้ายเข้ามาของชาวจีนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชาวจีนต่อดินแดนแห่งนี้ ในขณะที่เดียวกันก็ชี้ให้เห็นบทบาทของชาวจีนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมือง ของภาคใต้

ชวน เพชรแก้ว และคณะ ได้เขียนผลงานเรื่อง “วรรณกรรมทักษิณ วรรณกรรมปริทัศน์” (2547) ซึ่งเป็นงานที่ได้นำวรรณกรรมท้องถิ่นมาวิเคราะห์ให้เห็นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจในด้านความสัมพันธ์ของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติพันธุ์ ในพื้นที่ภาคใต้ รวมถึงชาวจีนด้วยเช่นกัน

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง” (2544) เป็นการทำความเข้าใจ ความเชื่อ ขนบประเพณี พิธีกรรมและวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง ซึ่งมีความงดงามอยู่ที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เข้ามาผสมผสานกันตั้งแต่โบราณกาล

สุรชาติ ชื่นโชคสันต์ เขียนหนังสือเรื่อง “ตำนานเสือผืนหมอนใบสุดยอดหัวใจคนสู้ชีวิต” (2553) เป็นงานดำเนินเรื่องในลักษณะรวบรวมประวัติและชีวิตของชาวฮกเกี้ยนที่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจมานำเสนอ แต่ว่าการนำเสนอในรูปแบบประวัติบุคคลเช่นนี้ก็ทำให้เห็นเฉพาะบุคคลนั้น สำหรับประวัติศาสตร์ชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวยังไม่ได้ออกมา

สำหรับที่มาของชาวจีนในจังหวัดตรังนั้น พบว่าเนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของมณฑลฝูเจี้ยนในมณฑลกวางตุ้งพื้นที่ส่วนใหญ่ทางตอนเหนือมีลักษณะเป็นเทือกเขาสูง จะมีพื้นที่ราบก็ในบริเวณทางตอนกลางและชายฝั่งทะเลจีนใต้เท่านั้น ลักษณะภูมิศาสตร์เช่นนี้ย่อมไม่ส่งเสริม

การดำรงชีวิตของผู้คนอาศัยในบริเวณนี้ด้วยที่ราบเหมาะสมต่อการเพาะปลูกนั้นมีจำนวนน้อยทำให้เมื่อเกิดภัยธรรมชาติทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ดังเห็นได้ในราวปี พ.ศ. 2043 ได้มีการสำรวจสัดส่วนพื้นที่ทำกินต่อจำนวนประชากรมณฑลฝูเจี้ยนก็มีพื้นที่การเพาะปลูกต่อจำนวนประชากรน้อยกว่ามณฑลอื่นๆ ในประเทศจีนทั้งหมด (หลิน ปัน, 2540 : 41) ด้วยเหตุนี้ชาวจีนจึงต้องเดินทางออกมาทำมาหากินในต่างประเทศ ซึ่งเดินทางมาจากเรือ จนอิวิจ์ คลิฟฟอร์ด (Hugh Clifford) ข้าหลวงอังกฤษประจำรัฐปาหัง (Pahang : 1896-1905) กล่าวถึงแรงงานชาวจีนว่า

“คนจีนเป็นแรงงานชั้นเยี่ยม ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ เป็นคนทำธุรกิจที่ฉลาดมากและไวใจได้ดี คนจีนเป็นคนมีความสามารถเพียงพอ ใจสู้ เป็นคนมุ่งมั่น และมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะประสบความสำเร็จ ความปรารถนาของคนจีน คือ การหาเงินและการได้ประโยชน์จากเงินเหล่านั้น”

การศึกษาของนักวิชาการประวัติศาสตร์-โบราณคดีในปัจจุบันได้พบร่องรอยของเส้นทางขนส่งข้ามคาบสมุทร ซึ่ง ปรีชา นุ่นสุข ได้รวบรวมไว้ใน “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” (2539) ดังนี้

1. เส้นทางช่องสิงขรเป็นการขนสินค้าข้ามเทือกเขาตะนาวศรี บริเวณจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน
2. เส้นทางคอคอดกระ เป็นการขนส่งสินค้าล่องทางแม่น้ำกระบุรีบริเวณ จังหวัดระนองฝั่งตะวันตกมายังฝั่งตะวันออกที่จังหวัดชุมพร
3. เส้นทางราชกรูด – หลังสวน เป็นการขนส่งสินค้าล่องแม่น้ำราชกรูด จังหวัดระนองไปที่ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
4. เส้นทางตะกั่วป่า – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าโดยการล่องแม่น้ำตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ฝั่งตะวันตกขนสินค้าขึ้นบกข้ามเขาสกมาลงคลองสก ล่องจากคลองสกไปบรรจบแม่น้ำพุมดวง และจึงออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอน
5. เส้นทางตะกั่วป่า – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าเส้นทางเดียวกันกับสาย ตะกั่วป่า – บ้านดอน เพียงแต่แยกเข้าแม่น้ำหลวงช่วงที่บรรจบกับแม่น้ำพุมดวงแก้ว ล่องออกทางด้านฝั่งตะวันออกที่อ่าวนครศรีธรรมราช
6. เส้นทางปากคลองลาว – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากฝั่งตะวันตกที่คลองลาว จังหวัดกระบี่แล้วไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอนทาง
7. เส้นทางปะกาไสย – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากคลองปะกาไสย จังหวัดกระบี่ ไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอนทางแม่น้ำหลวง

8. เส้นทางปะกาไสย – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าเส้นทางเดียวกับสายปะกาไสยอ่าวบ้านดอน แต่ล่องเรือตามแม่น้ำหลวงไปออกทางด้านเมืองนครศรีธรรมราช

9. เส้นทางคลองท่อม – อ่าวบ้านดอน เป็นการขนส่งสินค้าจากคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ไปออกฝั่งตะวันออกที่อ่าวบ้านดอน

10. เส้นทางกันตัง – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าทางบกจากปากน้ำกันตัง จังหวัดตรัง ไปออกฝั่งตะวันออกที่นครศรีธรรมราช

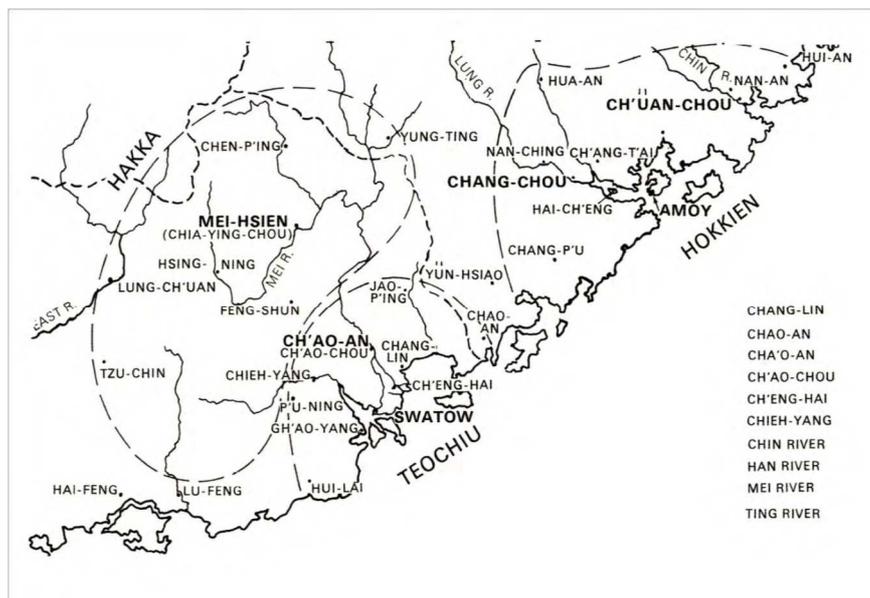
11. เส้นทางไทรบุรี – สงขลา เป็นการขนส่งสินค้าทางบกโดยเริ่มต้นจากไทรบุรีหรือรัฐเกดะห์ประเทศมาเลเซียในปัจจุบันไปออกฝั่งตะวันออกที่สงขลา

12. เส้นทางไทรบุรี – ปัตตานี เป็นการขนส่งสินค้าล่องแม่น้ำปัตตานีไปออกฝั่งตะวันตกที่ไทรบุรี หรือเปรัก

ข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่า เส้นทางกันตัง – นครศรีธรรมราช เป็นการขนส่งสินค้าทางบกจากปากน้ำกันตังจังหวัดตรัง ดังนั้นชาวจีนจึงเดินทางเข้ามาจังหวัดตรัง โดยมาขึ้นท่าที่ท่ากันตัง

จากข้อมูลของหอจดหมายเหตุจังหวัดตรังยังพบข้อมูลของชาวจีนว่า จากทำจingroupชาวจีนเคลื่อนที่ย้ายขยายพื้นที่ออกไปทั้งสองฝั่งแม่น้ำ พวกหนึ่งทำการเกษตรปลูกพริกไทย อีกพวกหนึ่งค้าขาย จึงเข้าสู่ทับเที่ยงเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนรายรอบ คนจีนส่วนหนึ่งเริ่มปักหลักลงที่ทับเที่ยงโดยทำสวนพริก เมื่อ พ.ศ. 2380 ชาวจีนกวางตุ้งแซ่ตัน ที่มาจากมาเก๊า ก็ได้จับจองที่มาตั้งแต่บนเนินศาลากลางลงมาถึงตลาดปัจจุบัน และได้เป็นหัวหน้าคนจีน บรรดาศักดิ์หลวงภิรมสมบัติ ต้นตระกูลสมานกุล ระยะใกล้กันนี้ชาวจีนฮกเกี้ยน ชื่อ เจากิว แซ่ชู่ ต้นตระกูลพากเพียรจับจองที่ท้ายพรุ ตั้งแต่หน้าสนามกีฬาจนถึงถนนวิเศษกุลปัจจุบัน ในปีพ.ศ. 2421 ประชากรไทยมีจำนวน 2,453 คน แขกจำนวน 361 คน และจีนจำนวน 324 คน

ข้อมูลอ้างอิงข้างต้นทำให้ทราบถึง ความเป็นมาของชาวจีนในจังหวัดตรังอย่างคร่าว ๆ โดยสรุปได้ว่าชาวจีนเข้ามาอาศัยในจังหวัดได้ทำอาชีพเกษตร คือ การปลูกพริกไทย และค้าขายชาวจีนที่เข้ามาในระยะแรก ๆ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน และชาวจีนกวางตุ้ง

ที่มา : วิลเลียม. จี. สกินเนอร์. (2549). สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์.
แปลโดยพรณี ฉัตรพลกรักษ์ และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ประเด็นของจังหวัดตรัง ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลด้านลักษณะความเป็นมา และลักษณะ
ทั่วไป ได้ดังนี้

สำนักงานเทศบาลเมืองตรัง (2542) สรุปประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไปของ
จังหวัดตรัง ดังนี้ คำว่า “ตรัง” มีที่มาได้ 2 ทางคือ

1. มาจากคำว่า “ตรัง” ซึ่งตามศัพท์แปลว่าลูกคลื่น เพราะลักษณะพื้นที่ของจังหวัดตรัง
ตอนเหนือเป็นเนินเล็ก ๆ สูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายลูกคลื่นอยู่ทั่วไป

2. มาจากคำว่า “ตรังเค” ซึ่งเป็นภาษามลายู แปลว่า “รุ่งอรุณ” หรือ “แสงสว่าง” เพราะ
สมัยก่อนชาวมลายูและชาวมัชฌิมประเทศที่เดินทางมาโดยทางเรือมาค้าขายกับไทย เมื่อเรือแล่นมา
ตามลำน้ำตรังพอมถึงอำเภอกันตังก็เป็นเวลารุ่งอรุณพอดี พวกที่มาโดยเรืออาจจะเปล่งเสียงออกมา
ว่า “ตรัง เค” ดังกล่าวแล้ว ที่มาของคำว่า “ตรัง” ทั้งสองประการนี้ยังเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้น
ไม่มีหลักฐานใด ๆ ยืนยันได้

หลักฐานความเป็นมาของจังหวัดตรัง เริ่มแรกได้จากจารึกวัดเสมาเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช ที่ว่าเมืองตรังเดิมเป็นหัวเมืองขึ้นต่อนครศรีธรรมราช สมัยนั้นกล่าวกันว่า
นครศรีธรรมราชรุ่งเรืองมาก มีหัวเมืองต่าง ๆ ปกครองถึง 12 เมือง ซึ่งเรียกว่า 12 นักยัต

สำนักงานศึกษาธิการอำเภอเมืองตรัง (2530 : 14-17) ได้กล่าวถึงสภาพโดยทั่วไปของเมืองตรังคือ อำเภอเมืองตรังเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดตรัง พื้นที่ของอำเภอมีประมาณ 475 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดอำเภอห้วยยอด และอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
ทิศใต้	จดอำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง
ทิศตะวันออก	จดอำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
ทิศตะวันตก	จดอำเภอกันตัง อำเภอสิเกาและอำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอเมืองตรังลักษณะพื้นที่เป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “ควน” ทิศตะวันออกติดกับอำเภอนาโยง เป็นพื้นที่สูงแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาถึงตอนกลางที่ตั้งของอำเภอ แม่น้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำตรัง ไหลผ่านตำบลนาท่ามเหนือ นาท่ามใต้ หนองตรุด บางรัก และมีคลองนางน้อยไหลจากอำเภอนาโยง ผ่านบ้านโพธิ์ นาบินหลา นาโยงใต้ โคนหล่อ ควนปริง ทั้งสองสายนี้ไหลผ่านอำเภอกันตัง แล้วไหลสู่ที่ปากน้ำกันตัง

ภาพที่ 1.2 แผนที่ขอบเขตของอำเภอต่างๆ ในจังหวัดตรัง

ที่มา : <https://www.google.co.th/search>

ลักษณะภูมิประเทศ

อำเภอเมืองตรังลักษณะพื้นที่เป็นเนินสูง ๆ ต่ำ ๆ ที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “ควน” พื้นที่ราบมีจำนวนน้อย ซึ่งใช้เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าว ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาบรรทัดยาวจากตอนเหนือจดตอนใต้ และเป็นแนวเขตแบ่งจังหวัดตรังกับจังหวัดพัทลุง ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เป็นพื้นที่สูงแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำลงมาถึงตอนกลางที่ตั้งของอำเภอ แม่น้ำที่สำคัญ คือแม่น้ำ

ตรง ไหลผ่านตำบลนาท่ามเหนือ นาท่ามใต้ หนองตรุด บางรัก และมีคลองนางน้อยไหลจากอำเภอ
นาโยง ผ่านบ้านโพธิ์ นาบินหลา นาโยงใต้ โลกหล่อ กวนปริง ทั้งสองสายนี้ไหลผ่านอำเภอกันตัง
แล้วไหลสู่ที่ปากน้ำกันตัง

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดตรังได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมทั้ง 2 ด้าน คือ จากมหาสมุทรอินเดียและจาก
ทะเลจีนใต้ จึงทำให้สภาพภูมิอากาศในจังหวัดตรังไม่ร้อนหรือหนาวเกินไป เนื่องจากฝนตกเกือบ
ตลอดปี โดยในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม – ตุลาคม จะเป็นช่วงที่ฝนตกชุกมาก และในช่วงระหว่าง
เดือน ตุลาคม – กุมภาพันธ์ จะเป็นช่วงที่มีฝนตกเพียงเล็กน้อย ทำให้ฤดูในจังหวัดมีเพียง 2 ฤดู คือ
ฤดูร้อน และฤดูฝน

การปกครอง

จังหวัดตรังแบ่งการปกครองออกเป็น 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตรัง อำเภอกันตัง
อำเภอปะเหลียน อำเภอย่านตาขาว อำเภอสิเกา อำเภอห้วยยอด อำเภอวังวิเศษ อำเภอนาโยง
อำเภอรัษฎา และอำเภอหาดสำราญ 87 ตำบล 371 หมู่บ้าน 15 เทศบาล 84 องค์การบริหารส่วนตำบล
หน่วยงานส่วนกลาง 98 หน่วยงาน และหน่วยงานส่วนภูมิภาค 33 หน่วยงาน

กล่าวโดยสรุป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ชาวจีนที่เข้ามาพำนักอาศัยใน
จังหวัดตรังในระยะแรกเริ่มมีการอาศัยอยู่รวมกัน โดยแยกเป็นชาวจีนถิ่นต่าง ๆ ตามภาษาที่ใช้
ยึดอาชีพเกษตรกรรมและค้าขาย ด้วยเหตุนี้ในจังหวัดตรังจึงประกอบไปด้วยชาวจีนแคะ ชาวจีน
ฮกเกี้ยน และชาวจีนแต้จิ๋ว เป็นต้น ในอดีตชาวจีนต้องอาศัยในประเทศไทยเป็นระยะเวลาหนึ่งจึง
จะสามารถโอนสัญชาติเป็นสัญชาติไทย จนเป็นที่รู้จักทั่วกันว่า “ชาวไทยเชื้อสายจีน” เมื่อชาวจีน
ได้รับสัญชาติไทยก็เปรียบเสมือนพลเมืองไทยคนหนึ่ง มีสิทธิ์ในการเข้ารับราชการเช่นกัน จนเป็นที่มา
ของสายตระกูลหลายสาย นอกจากนี้แล้วชาวจีนยังมีการนำวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ
ของตนเอง ติดตัวมาด้วย ดังนั้นการดำรงชีวิตของชาวจีนในจังหวัดตรังจึงสามารถพบเห็นเทศกาล
และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวจีนได้เกือบตลอดปี และเพื่อมิให้วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจน
พิธีกรรมของตนเองสูญหายไป ชาวจีนจึงได้มีการก่อสร้างศาสนสถาน อันเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ
คือ ศาลเจ้าขึ้น ศาลเจ้าจึงกลายเป็นสถานที่ที่ใช้กราบไหว้สิ่งบูชาที่ชาวจีนเคารพ เป็นสถานที่พบปะ
ทำกิจกรรมการกุศล ตลอดทั้งเป็นสถานที่ที่ยังบ่งบอร่องรอยความเป็นจีนของชาวจีนอยู่เสมอ
อาจเรียกได้ว่า “ศาลเจ้า” ก็เปรียบเสมือนกับ “วัด” ของชาวไทยนั่นเอง การประกอบพิธีกรรม
ต่าง ๆ ของชาวจีนจึงทำให้พิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของ
ชาวจีน